

УДК 81'255.2:81'373

**Кузнєцова І. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри «Іноземна філологія та переклад»,
Національний університет «Запорізька політехніка»**

ТЕРМІНОЛОГІЗМИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ВЗАЄМОВПЛИВУ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ФРАЗЕОЛОГІЇ

Сучасна лінгвістика спостерігає інтенсивний розвиток як термінології, так і фразеології, що зумовлено стрімким зростанням спеціалізованих знань у різних галузях науки, техніки та культури. Цей процес супроводжується не лише збагаченням термінологічних систем, але й активним взаємопроникненням термінологічних та фразеологічних одиниць. Аналіз цього явища показує, що існує прямий взаємозв'язок між двома лінгвістичними рівнями: терміни часто переосмислюються і переходять у фразеологічний фонд мови, а

фразеологізми, в свою чергу, набувають спеціалізованих значень, у результаті чого формуються нові мовні одиниці - термінологізми.

Поняття «термінологізм» відносно нове в лінгвістиці, але воно вже закріпилося як науковий термін для позначення гібридних одиниць, що поєднують ознаки як термінології, так і фразеології. Аналіз прикладів демонструє різноманітність шляхів формування таких одиниць. Розглянемо приклад *«fallen angel»* (*«падаший ангел»*). Спочатку це був релігійно-міфологічний образ, що позначав злого духа, диявола. Згодом він набув іронічного значення (*«занепалий ангел»* – про жінку), а в економічній термінології став означати *«високодохідну компанію, що втратила свій рейтинг»*. Цей приклад яскраво ілюструє семантичну еволюцію: від релігійної метафори до економічного терміна.

Ще більш показовим є приклад *«live wire»* (*«живий дріт»*). Фразеологічне значення цієї одиниці – *«жива, енергійна людина, «живчик»* – цілком конкретне та образне. Проте в біржовій термінології *«live wire»* визначається як *«інформаційне агентство»*. Аналіз цього переходу показує, що термінологічне значення виникло на основі фразеологічного, зберігши семантичний елемент *«живий, енергійний»*, але здійснивши метонімічне перенесення: від характеристики людини до характеристики установи.

Для будь-якої галузі знань характерними є три основних семантичних процеси: термінологізація, детермінологізація та ретермінологізація. Аналіз цих процесів у військовій термінології виявляє її високий потенціал до семантичної деривації. Так, медичні терміни *«plague»* (*«чума»*) та *«anthrax»* (*«сибірська виразка»*) увійшли до військової термінології як позначення *бактеріологічної зброї*. Цей перехід є яскравим прикладом ретермінологізації – процесу, коли термін із однієї спеціальної галузі переходить до іншої, зберігаючи, але спеціалізуючи своє значення.

Ще одним цікавим прикладом ретермінологізації є слово *«knot»* (*«вузол»*). У військовій термінології воно означає *«вузол канату»*, тоді як у морській термінології набуло значення *«міра швидкості судна»*. Аналіз цього переходу показує, як технічний термін набуває нового спеціалізованого значення в іншій галузі, зберігаючи при цьому первинну семантичну зв'язність.

Морська термінологія належить до «відкритих» терміносистем, що пояснює її багатство та різноманітність. Аналіз мови військових моряків виявляє характерні риси: мовну економію та яскраво виражену експресію. Фразеологічні звороти, прислів'я та приказки властиві комунікації моряків у неофіційній обстановці, що пояснюється їх лаконічністю, емоційністю та здатністю точно передавати необхідний

зміст. Особливий інтерес становить механізм метафоризації лексики сфери мореплавання. Аналіз показує, що при метафоричному перенесенні можливі кілька варіантів моделювання похідного значення. Наприклад, у разі субстантивної метафори ознака, що підлягає метафоричному осмисленню, представлена на рівні ознак вихідного значення терміна. Це добре видно на прикладі *«to be in shallow water»* – *«бути на мілині»* (у прямому значенні – про судно, у переносному – *опинитися у скрутному становищі*).

Лінгвістичний аналіз показує, що існують терміни, прототипом яких стали не вже сформовані фразеологічні одиниці, а словосполучення, засновані на перенесенні значення. У таких випадках процеси фразеологізації й термінологізації відбуваються майже одночасно. Типовим прикладом є вираз *«appeal to Caesar»* (*«звернутися до Цезаря»*). Буквальне значення – *«звернутися до вищої влади»*, фразеологічне – *«звернутися до вищої влади, до авторитету»*, а термінологічне значення в політичній термінології – *«звернутися із закликом до виборців на виборах»*. Аналогічний процес спостерігається в юридичній термінології. Вираз *«add insult to injury»* (буквально – *«додати образу до травми»*) у фразеологічному значенні означає *«продовжувати завдавати образу»*, а в юридичній термінології став терміном для позначення *певного правопорушення*.

Аналіз представлених матеріалів дозволяє зробити висновок, що термінологізація фразеологічних одиниць є складним процесом, під час якого фразеологічна одиниця під впливом спеціального тексту втрачає частину своєї образності, емоційності та оцінності, розвиваючи при цьому конкретне термінологічне значення. Джерела цього значення слід шукати у денотативному значенні самої фразеологічної одиниці.

Незважаючи на те, що поняття «термінологізм» є відносно новим у лінгвістиці, його вивчення набуває дедалі більшої актуальності. Це пояснюється тим, що термінологізми можна вважати своєрідною мовною модифікацією, що поєднує в собі ознаки терміна та фразеологізму і досягається шляхом термінологізації, детермінологізації або ретермінологізації. Подальше вивчення цього явища відкриває нові перспективи для розуміння механізмів розвитку мови та взаємодії різних її рівнів.